

№ 16 (705)
Красавік 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ➔ **Радавод: Марыя і Іосіф, якія 52 гады разам –** стар. 2
- ➔ **Рэгіён: «вэсна» і кветкі жыхаркам Давыд-Гарадка –** стар. 5
- ➔ **Спадчына: Юзаф Шыманчык і ягоныя фота Слоніма –** стар. 7

Памятны знак у в. Глінішча Хойніцкага раёна

Фота Алеся САЧАНКІ

На тым тыдні...

✓ **19 красавіка** ў Музеі сучаснай беларускай дзяржаўнасці, філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, адбыўся круглы стол «25 гадоў удзелу Беларусі ў Еўрапейскай культурнай канвенцыі» пры ўдзеле Генеральнага дырэктара Савета Еўропы па пытаннях дэмакратыі Сняжаны Самарджыч-Марковіч. У працы круглага стала прынялі ўдзел прадстаўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Міністэрства замежных справаў Рэспублікі Беларусь, Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь, Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, Беларускага фонду культуры, фонду «Культурная спадчына і сучаснасць» ды інш.

Еўрапейская культурная канвенцыя прынятая ў 1954 г. у Парыжы з мэтай развіцця ўзаемапаразумення паміж народамі Еўропы і ўзаемнай павагі іх культурнай разнастайнасці, захавання еўрапейскай культуры, спрыяння нацыянальным унёскам у агульную культурную спадчыну Еўропы, якая адлюстроўвае

агульныя асноўныя каштоўнасці.

✓ **19 красавіка** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка «3 тых даўніх дзён да сённяшняга часу», прымеркаваная да 85-гадовага юбілею Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь.

25 мая 1933 г. на сцэне Гарадскога тэатра давалі «Кармэн» Ж. Біза, а 10 сакавіка 1939 г. тэатр оперы і балета адкрывалі прэм'ерай беларус-

кай оперы Яўгена Цікоцкага «Міхась Падгорны». Афішу гэтага спектакля, як і афішу першага нацыянальнага балета «Салавей» Міхаіла Крошнера, наведнікі маглі ўбачыць у экспазіцыі.

Таксама тут адлюстраваная і найноўшая гісторыя Вялікага тэатра Беларусі: Маладзёжны форум опернага мастацтва краінаў СНД, Балтыі, Грузіі і Міжнародны конкурс спевакоў, выканаўцаў італьянскай оперы Competizione dell'Opera, Мінскі міжнародны Калядны оперны форум, Балетнае лета ў Вялікім і Вечары Вялікага тэатра ў замку Радзівілаў.

быўся вечар памяці, прысвечаны творчасці **Мая Данцыга (1930 – 2017)**, – народнага мастака Беларусі, прафесара Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, уладальніка ордэна Пашаны і ордэна Францыска Скарыны.

Акрамя заняткаў жывапісам, якія лічыў для сябе прырытэтнымі, М. Данцыг больш за паўстагоддзя прысвяціў выкладчыцкай дзейнасці. У Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў ён працаваў ажно да 2011 г., выхаваў некалькі пакаленняў беларускіх мастакоў. Імя народнага мастака Беларусі добра вядомае і за межамі краіны. Напрыклад, у 2015 г. маюментам палатном М. Данцыга «І помніт мир спасённый» адкрывалася выстаўка «Спадчына Другой сусветнай вайны ў рускім мастацтве» ў Лондане ў сусветна вядомай Галерэі Саатчы. Творы майстра знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь і іншых музеях краіны, фондах Беларускага саюза мастакоў, Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі і Фондзе «Art Russe» (Расія, Масква), Музеі рускага мастацтва ў Мінеаполісе (ЗША) і інш., а таксама ў прыватных калекцыях Азербайджана, Беларусі, Бельгіі, Германіі, Ізраіля, Італіі, Малдовы, Расіі, ЗША і інш.

✓ **24 красавіка** ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь ад-

Вось яно, роднас... Дакраніся

Сёння моладзь клапоціцца аб тым, як адпавядаць патрабаванням сучаснасці: валодаць інфармацыйнымі тэхналогіямі, быць «у тэме» падзеяў сацыяльных сетак, слухаць трэндавую музыку, чымсьці выдзяляцца сярод астатніх. Але ў такой няспыннай гонцы можна страціць сябе, згубіцца. У эпоху глабалізацыі культуры і стандартызацыі ўсіх сфераў жыцця ўсе складаней чалавеку захоўваць нацыянальную адметнасць. Адыход ад традыцыяў і грамадстве пагражае ростам бездухоўнасці, сацыяльнай апатыі і паглыбленнем крызісных з'яваў, якія можна назіраць і разглядаць ужо як вынік у крымінальных хроніках. А ўсёго толькі трэба азірнуцца навокол, паразмаўляць з людзьмі, якія пабачылі штосьці на сваім вяку. З тымі, хто заўсёды выступаў сродкам абагульнення шматвяковага працоўнага досведу, сацыяльных і сямейных стасункаў, замацоўвалі маральна-этычныя нормы, былі дзейным дарадчыкам разумовага і сьвядомага выхавання чалавека з першых дзён яго жыцця, невычэрпнай крыніцай роднай мовы. Да таго ж кожны куток Беларусі – цэлая планета, са сваімі звычаямі, абрадамі.

(Заканчэнне на стар. 2)

Доўга і шчасліва – так бывае!

Галоўнае багацце бібліятэкі – яе чытачы. Пярліна нашай калекцыі – гэта сямейная пара Марыя і Іосіф Кухарэвічы, якія адзначылі 52 гады сумеснага жыцця.

Спаткаліся 18-гадовая Марыся і 27-гадовы Юзік на вяселлі ў сяброў,

яна была дружкай, а ён – дружком. Іосіфу спадабалася спрытная чарнабровая Марыся з доўгаю касой, аднак ён доўга не падышоў да яе, каб запрасіць на танец. Але сябры даведзіліся пра яго сімпатыю, расказалі дзяўчыне, і адважная Марыся падышла да хлопца сама.

Марыя Вікенцьеўна выйшла замуж і пераехала да бацькоў мужа. Там сямейная пара пражыла некалькі гадоў.

– Юзік працаваў у калгасе спачатку будаўніком, потым шафэрам. А я была спачатку проста даяркай, затым загадала фермай. Нарадзіліся сыны – старэйшы Іван і малодшы Гена. Працаваць працавалі, але грошай усё роўна не хапала. Дапамагала хатняя гаспадарка. Я не помню такога моманту, калі мы не гадавалі парсучка ці кароўку, – расказвае жанчына.

У тыя гады трохгадовага дэкрэтнага адпачынку не было, праз 2 месяцы пасля родаў трэба было выходзіць на працу. Цяжка было, гадавалі дзяцей і маці, і свакруха, і сястра. Потым малыя падраслі, і старэйшы сын ужо сам даглядаў малодшага.

– Як цяпер памятаю: я іду да працы, малыя застаюцца ў хаце. На сталае малачко, печыва.

Кажу Ваню, каб той не пускаў Гену да краю печкі. Я заўсёды была ўпэўненая, што Ваня ніколі яго не пусціць, як бы Гена ні крычаў і ні плакаў. Добрыя хлопцы ў мяне выраслі, – з гонарам распавядае Марыя Вікенцьеўна. – Паазней з’явілася магчымасць пабудаваць хату – вялікую, на два канцы.

Пераехалі, дзеці ўжо хадзілі ў Васілішкаўскую школу. Ніколі мне не было сорамна за сваіх хлопцаў.

Потым мужу прапанавалі стаць лесніком, далі участак лесу (абход), за які ён павінен быў адказваць. Хлопцы падраслі ўжо і шмат у чым дапамагалі па гаспадарцы: травы накасіць, заараць зямлю, схадзіць па каня на раллю – усё ўмелі. Заставаўся час і на гульні. Сярод поля была нізіна, дзе заўсёды стаяла вада, зімой яна замярзала, і ўсе дзеці з вёскі хадзілі туды на каток, на хакей. Хлопцы самі майстравалі сабе клюшкі, а канькі і шайбы мы куплялі. Дзеці п’яталіся ў мяне, да якога часу ім можна было гуляць, і ні разу яны не прыйшлі пазней за той час, што я назвала. Вось як было, – шчыра ўсімхнулася Марыя Вікенцьеўна. – Усяго хапала ў жыцці, але неяк выжылі і выкруціліся.

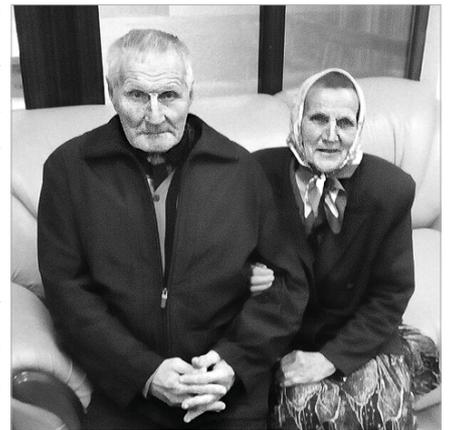
Амаль усё жыццё Кухарэвічы жылі ў вёсцы Старадворцы, а зусім нядаўна пераехалі ў Васілішкі.

– Пасля таго як сыны ажаніліся, мы думалі пераехаць у Васілішкі, але ўсе не наважваліся. А цяпер, на старасці гадоў, адважыліся і не шкадуем. Тут усё побач: і пошта, і сельскі Савет, клуб з бібліятэкай, крамы.

Побач таксама сыны, якія ні на хвіліну не забываюць пра бацькоў і дапамагаюць ім, чадвёра ўнукаў і ўжо дзве праўнучкі. У Марыі і Іосіфа Кухарэвічаў ёсць традыцыя збірацца на Каляды ці Вялікдзень усей сям’ёю, частавацца, песціцца з праўнучкамі. У іх на ўсе энергіі хапае!

Марыя і Іосіф Кухарэвічы, такія шчаслівыя і вечно маладыя, – добры прыклад для ўсіх чытачоў нашай бібліятэкі. Памятаеце, часам казкі заканчваюцца словамі «жылі яны доўга і шчасліва»? Але ж і ў жыцці так бывае.

*Вераніка КРЬВУМЕЦ,
бібліятэкар Васілішкаўскай СБ
Шчучынскага раёна*

Вось яно, роднае... Дакраніся

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Рудабельскі край, які цяпер называецца Акцябрскі раён, не выключэнне: багатая гісторыя і ўстойлівая традыцыя. Таму не дзіўна, што менавіта тут узнік і працягвае сваю дзейнасць узорны народны ансамбль «Рудабельскія зорачкі», які ўжо 20 гадоў захоўвае родныя вытокі, несучы радасць людзям. Невыпадкова і тое, што менавіта тут 20 гадоў таму зародзіўся і пачаў шэсць рэспубліканскіх фестываляў фальклорнага мастацтва «Берагіня». Ансамбль «Рудабельскія зорачкі» ўзяў пачатак сваёй музычнай дзейнасці ў 1995 годзе, калі ў Акцябрскай раённай школе № 3 ужо быў добры падмурак для аматараў народнай творчасці. А быў ён закладзены раней, у 1991 годзе, калі з’явілася і сама школа. Дырэктар школы Любоў Шэйка зрабіла ўсё, каб у вучняў былі спрыяльныя ўмовы спазнаваць даўніну: этнаграфічны музей, гістарычны нацыянальны цэнтр, дзе знаходзіўся фальклорны кабінет, літаратурная гасцёўня, рэкрэацыя «Рам’ёствы краю» (тэатрава, пляценне, разьба). Напачатку дзейнасці народнага ансамбля «Рудабельскія зорачкі» быў сабраны калектыў аматараў народнай творчасці, кіравала ім настаўніца пачатковых класаў Тамара Круглова. Частымі гасцямі тут былі Аляксандра Іванаўна Яфрэмава (в. Новая Дуброва), Варвара Данілаўна Верас (в. Граб’ё), Галіна Іванаўна Дырда (г.п. Ак-

цябрскі). Яны не толькі разказвалі пра колішнія абрады, народныя звычаі, але і развучвалі з дзецьмі народныя песні і танцы. Каля вытокаў «Рудабельскія зорачкі» таксама стаялі настаўнікі З. Жулега, педагог-арганізатар А. Лаворанка, кіраўнік «Рудабельскай пацехі» Дзмітрый Бяжкоў (цяпер музычны кіраўнік ансамбля), харэограф С. Парфянюк. Мастацкім кіраўніком з першых дзён існавання народнага ансамбля «Рудабельскія зорачкі» стала Вольга Дульская, а музычным кіраўніком – Д. Бяжкоў.

Сёння ансамбль – удзельнік рэгіянальных, абласных і агульнанацыянальных мерапрыемстваў, міжнародных фальклорных конкурсаў, канцэртаў, фестываляў, што праходзяць у Расіі, Украіне, Германіі. У асноўны склад «Рудабельскія зорачкі» уваходзяць вучні 8 – 11 класаў, на базе калектыву працуюць і малодшая ўзроставая група (4 – 7 класы). З 1995 па 2018 год у ансамблі змянілася 5 пакаленняў дзяцей. Вялікая праца была праведзеная і на стварэнні касцюмаў на аснове этнаграфічных узораў. Да гэтай справы далучаліся бацькі, дзеці, настаўнікі. У рэпертуары – абрадавыя і пазаабрадавыя песні, гульні, найгрышы, узоры народнай харэаграфіі. З часу ўзнікнення калектыву і па сёння «Рудабельскія зорачкі» атрымалі шмат узнагародаў, дыпламаў, падзякаў.

В. Дульская ўзначальвае яшчэ адзін калектыў – «Брачынскія музыкі». Ствараць яго дапамагала таксама настаўніца беларускай мовы і літаратуры Наталля Чарнікевіч. Яна стварыла фальклорны кабінет, дзе сабраны шмат песень, танцаў, абрадаў, запісаных вучнямі адносібітаў бабўляў і дзядуляў. У склад ансамбля ўваходзяць вучні школы ад 4 да 11 класа, якія з цікавацю і любоўю пераймаюць найгрышы на розных музычных інструментах ад старэйшых умельцаў. Калектыў вандруе па ўсёй Беларусі і за яе межамі.

На гасцінай Акцябрскай зямлі, шчодрой і багатай на таленты, з 1999 года праходзіць фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня». Ён аб’ядноўвае апантаных людзей, зацікаўленых у захаванні сваіх каранёў, культуры, і збірае

маладых рупліўцаў народнай культуры з усіх абласцей краіны і замежжа. Дзякуючы падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Гомельскага аблвыканкама, Акцябрскага райвыканкама, Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА і Беларускага фонду культуры фестываль стаў сапраўды міжнародным мастацкім форумам. Ён з’яўляецца эфектыўнай формай адроджэння нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Высокі духоўны патэнцыял і маральныя ідэалы фестывалю аб’ядноўваюць людзей рознага ўзросту. Асноўнымі мерапрыемствамі яго з’яўляюцца конкурс танцавальных параў – выканаўцаў народных побытавых танцаў, турнір дзіцячых і маладзёжных фальклорных калектываў, прэзентацыя аўтэнтычных гуртоў і фальклорных калектываў, конкурс салістаў – выканаўцаў твораў народнай спадчыны, выстаўкі дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

«Рудабельскія зорачкі» маюць моцную сувязь з фестывалем «Берагіня», калектыў неаднаразова станавіўся прызёрам, лаўрэатам гэтага фестывалю народнай творчасці. А сёлета 20 чэрвеня ў канцэртнай зале раённага Дома культуры ансамбль будзе святкаваць 20-годдзе. Яго ўдзельнікі і кіраўнікі, аматары народнай творчасці, госці з розных куткоў Беларусі і замежжа змогуць атрымаць асалоду ад сапраўднай аўтэнтычнай песні, чужоўнага танца. Таму раю ўсім ахвочым дакрануцца да самабытнасці, народнай мудрасці Акцябршчыны.

*Дар’я ШЛАПАКОВА,
студэнтка Інстытута
журналістыкі БДУ*

«Краязнаўчая газета»: 700 нумароў за 15 гадоў

Краязнаўчы маяк наш – газета

Выданні як людзі. Гэта як у натоўпе: спачатку ўсе здаюцца падобнымі, а зірнеш больш уважліва, зробіш намаганне на збліжэнне, праявіш добра-злычліваю, непадробную ўвагу – і табе адкрываецца новы свет.

У нашай раённай бібліятэцы шмат падпісных выданняў рознага спектра і чытацкага прызначэння, «Краязнаўчая газета» сярод іх – адзіная, знакавая ў краязнаўчым інфармацыйным полі. Іншыя газетна-часопісныя выданні, падобныя да песенек-аднадзёнак, хутка выходзяць з моды і страчваюць цікавасць чытачоў. «Краязнаўчая газета» адразу, літаральна з першадруку, трывала прапісала ў чытальнай зале бібліятэкі і з першай сустрэчы стала для мяне і маіх калегаў не выпадковым спаткаемцам, а добрым сябрам. Заваражыла родным словам, прычэсала праўдзівыя падчынны, магнітам прыцягнула ўвагу нават пры сваім някідкім афармленні, спраўдзіваючы народную мудрасць: інтэлігентнасць і знешні глянц – зусім розныя паняцці. Выдаўцы знайшлі свой адметны твар, умеюць падаць матэрыял так, каб было і цікава, і дакладна, і праўдзіва. На выдавецкім рахунку газеты – 700 адметных нумароў. З такімі набыткамі не сорамна выходзіць у шырокі свет!

- Каго любіш?
- Люблю Беларусь!
- То ўзаемна!

Гэтыя словы гучалі паролем для папелінікаў К. Каліноўскага. Прыхільнасць да «Краязнаўчай газеты» з'яўляецца паролем для кожнага адукаванага чалавека, хто жадае даведацца пра сябе больш за тое, што нам распаўядалі на ўроках гісторыі, хто ідзе па жыцці з азбукай краязнаўства на вуснах і ў сэрцы. Краязнаўства – крывяносная сістэма грамадства, якая дае яму жыццёвы сілы, памяць – душа стагоддзяў.

Цікавасць да мінуўшчыны, да сваіх каранёў уласціва кожнаму адукаванаму чалавеку, таму краязнаўчы даследаванні – неад'емны складнік дзейнасці бібліятэч. На час дэбюту «Краязнаўчай газеты» нашая бібліятэка праводзіла ґрунтоўную краязнаўча-пашукавую дзейнасць. Бярэзінскія бібліятэкары-краязнаўцы былі заўважаныя на папулярным сёння штогадовым рэспубліканскім конкурсе «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры». Лагічна, унікальна жаданне падзяліцца досведам, і ў 2005 годзе ў 20-м і 48-м газетных нумарах з'явіліся дэталёвыя бярэзінскія рупліўцаў. У 2007 годзе такіх публікацый ўзрасла ажно 7. І цяпер «Краязнаўчая газета» – унікальны летапісец краязнаўства краіны – служыць рупарам краязнаўчай працы бібліятэкараў, і нашыя дзелавыя стасункі мацнеюць год ад года. Павежанага газета дазваляе нам, чытачам, быць не бяздумнымі спяжыўцамі, а творцамі – саўдзельнікамі га-

зеты, рэалізуючы сваё жаданне стаць аўтарам выдання, ствараць газету разам. Дзякуй, што не размінуліся ў жыцці!

Ваша газета – жыватворная скарбонка беларускай мовы, яна вучыць нас думаць і разважаць па-беларуску, даказваючы, што для нацыянальнай інтэлігенцыі гэта не выпадкова дэкарацыя, а жыццёвая і паўсядзённая неабходнасць. Спраўдзіва беларуская мова, якая пануе на старонках газеты, падкупляе кожнага, хто ўсведамляе крытычнасць сённяшняй сітуацыі, калі пануе імкненне пераймаць заморскія пасрэднасці, цурацца свайго, пісаць на сваёй мове з памылкамі, а чужыя словы перапісваць аршчыннымі літарамі і вывешваць у самых людных месцах... У газеце ёсць усё звыклае нам: прастата з традыцыйнасцю, надзённая афарыстычнасць і гістарычная сапраўднасць. Выданне адлюстроўвае зрухі і пераломы ў грамадстве, не ўтойваючы, не абыходзячы забароненыя тэмы, узнёўле стэранныя абліччы выбітных беларусаў. Краязнаўчыя сэнсацыі – далёка не галоўнае для газеты. Галоўнае – маштаб разважанняў пра жыццё і прамінулае, праўда і сіла. Кожны артыкул выстрэльвае, спяшэцца да чытача, шукае выйсце да людзей. Газета не падзяляе агульных бадзёрых нотак урапатрыятызму з гудзеннем у адзіную ідэалагічна-прапагандысцкую дуду: калі выдаюць чорнае за белае, выйграе шарасць. У газеце відэаочна будоўяецца лейтматыў-трыяда: «Сваё млей, чым павянае. Ведаць роднае – справа годная. Любі сваё і паважай чужое!» Чалавек, які не мае моцных нацыянальных каранёў, непазбежна нешта страчвае. Як страчвае і той чалавек, які сяроджываецца толькі на сваім нацыянальным, ці, як казаў А. Адамовіч, месцачковым. Трэба, каб чалавек каранямі быў на гэтай зямлі, а кронай імкнуўся ў зеніт. Тады яго лісце будзе так шапацець, што гэты пошум будзе чутны і разумелы ўсім.

Выдаўцы газеты – неаб'якавыя людзі, апантаныя справай Адраджэння, верныя пры-

хільнікі Бацькаўшчыны, зберагалінікі святыняў роднага краю. Ініцыятыва і неаб'якавасць дазваляе вам рэалізаваць унікальны выдавецкі праект газеты грамадскага аб'яднання. Галоўны рэдактар Уладзімір Гілеп – сапраўдны сын Айчыны, чалавек вялікага грамадскага і патрыятычнага доўгу, духоўна багатая асоба з абвостраным пачуццём адказнасці за тое, што прадстаўлена на старонках газеты, не страчвае краязнаўчага імпульсу, даючы прыклад маладым. Рэдакалегія газеты – творчы калектыў аднадумцаў, арганічнае спалучэнне сталых і маладых. Сярод іх творцы прыжожга пісьменства Анатоль Бутвіч, Навум Гальпяровіч, Алесь Карлюкевіч, Адам Мальдзіс.

Прыцягваюць увагу бібліятэкараў газетныя публікацыі «Кніжны гонар Беларусі», «Кніга з адметнасцю энцыклапедыі». На мой погляд, газету ўпрыгожылі б і разнастайныя рубрыкі: «Малавядомае пра вядомых» (дзеячы культуры, асветы і інш.), «Фотагдымак з гісторыяй», «Імя – брэнд Беларусі», «Калейдаскоп святаў, абрадаў, фестывалю Беларусі», серыі «Месцачковыя забавы», інфармацыйная афіша «Летапіс святаў беларускай пісьменнасці», мясцовы дыялект і фальклор (конкурс на лепшую прыпеўку), дзіцячы побыт... Да Гога малой радзімы дарчы прыйшліся б рубрыкі «Гарады як людзі, людзі як гарады», «Малая радзіма вялікага чалавека».

Дзякуй, шанюньня, што жывяце беларусчайнай, падымаеце чытача ў духоўным развіцці! Газета без чытача – як гадзіннік без стрэлак. Будзем і надалей чытаць вашу газету шчыльнай сярбынай, і мала-памалу не стане глухіх да сваіх нацыянальных традыцый грамадзянаў. Жадаем, каб і надалей разнаволеным радком рунела словаў сыйво, не ржавела пяро і памкненні сказаць запаветнае.

*Найлепшай роднёнкай газеце,
Што матчынаю грэе мовай,
Жадаем шчыра даўалецыя!
Няхай яго вялікасць Слова
Жыве пад вашаю рукою,
Бруць, звініць,*

*пя крыніцай,
Каб ніць з яе і не напіца
Нам, верным чытачам,
ніколі!*

*Натхнення, творчага запалу
І росту тыражоў, вядома,
Каб любая газета стала
Сваёкаю ў кожным доме.
Запальвала вяскі*

*звонкіх мрой
І вызначала шлях
да прыгажосці,
Дарыла мудрасць змене
маладой,*

*Каб тая не была
ў бацькоўскай хаце гошцем.*

*Тамара
КРУТАЛІВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу
Бярэзінскай цэнтральнай
раённай бібліятэкі*

29 красавіка – Міжнародны дзень танца

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

У тэатры «Зьніч»

7 мая будзе ісці дзіцячы монаспектакль-сустрэча «**Вясёлая каруселя**» паводле твораў Артура Вольскага. Заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава нібыта на чароўнай каруселі правядзе гледачоў па жыцці і творах выдатнага беларускага паэта. Дзетка чакаюць вершы, гульні, казкі, загадкі і разнастайныя прыгоды. А калі нехта пажадае стаць на хвіліну музыкам ці акцёрам, то і гэта магчыма на чароўнай каруселі! Музыканае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Дар'я Неумяржыцка.

Увечары дарослых гледачоў чакаюць на монаспектаклі «**Прыпадаю да нябёс**». «Я думала, лёсам мне дадзена многа, і многае, праўда, мне лёс падарыў...». Гэтыя радкі належаць Яўгеніі Янішчыц, для якой паэзія стала жыццём. Яе паэтычныя вобразы не адпускаюць чытача, нязменна саграваюць цэпльнаю.

Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, аўтар інсцэніроўкі і ржысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, музыканае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Марыя Кучынская.

14 мая для дзяцей будзе ісці лялечны монаспектакль «**Дзівосныя авантуры панюу Кубліцага ды Заблочнога**» Пятра Васючэні і Сяргея Кавалёва. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо раскажа казку пра прыгоды двух панюу, якія нічога не

хацелі рабіць, толькі елі ды пілі. Гаспадарка іх заняпала – ні жывёліны, ні хлеба кавалка. Таму пайшлі яны ў свет грошы зарабляць, каб ажаніцца. Пра тое, што з імі здарылася, з чаго пачынаюцца бойкі ды войны, як знайсці сваё месца ў жыцці і працы, распаўядаюць героі спектакля, авантуры якіх паспяхова заканчаюцца.

Тым жа вечаарам на сцэне паэтычна-драматычны монаспектакль «**Красёны жыцця**» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» – сапраўднай і надзвычай каштоўнай энцыклапедыі жыцця. Яе галоўны герой Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумее і любіць – якой дыхае, з якой зрадніўся, якую жадае назваць сваёй. Але нямальчына лёс наканаваў іншае... Цяжка была дарога гэтага чалавека, аднак ён не губляў веры ў яе шчаслівае завяршэнне.

Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Алесь Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і ржысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. У спектаклі гучаць народныя мелодыі і песня «Дарогі» кампазітара Алега Залётнева.

16 мая для маленькіх гледачоў будзе ісці монаспектакль Сяргея Кавалёва «**Анёл-ахоўнік**» паводле твора французскай пісьменніцы Кармэн Барнос дэ Гаштоль «Малітвы жывёлаў». Просьбы жывых істотаў да Бога перадаюць анёлы, якія вядуць размовы з жывёламі, птушкамі і іншымі стварэннямі. Адзін анёл стаўся героем спектакля. Выканаўца – Раіса Астрадавіна, ржысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Увечары на сцэне паэтычны монаспектакль «**Любіць**» паводле вершаў Анатоля Вяціннскага і паэмы «Дажнік». Яго словамі «Што значыць зямное ішчасце здабыць? Любіць...» паразважае аўтар інсцэніроўкі і выканаўца спектакля Галіна Дзягілева.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтара касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Чацвёртая Устаўная грамата Беларускай Народнай Рэспублікі

Апрача вядомых трох Устаўных граматаў Беларускай Народнай Рэспублікі былі прынятыя і іншыя, пра якія больш ведаюць адмыслоўцы. Прапануем чытачам газеты пазнаёміцца і з імі.

Чацвёртая Устаўная грамата – пастанова Рады народных міністраў БНР ад 29 лістапада 1918 года пра ўтварэнне ўстаноўнай мясцовага самакіравання на ўзроўні воласці, павета і горада. Асноўная думка дакумента зводзіцца да закліку: «Няхай усе грамадзяне Беларусі гуртуюцца навакол Рады (...) і Беларускага Ураду і твораць на ўсёй Беларусі свае валасныя, паятовыя і мястovyя Беларускія Рады».

Ад Рады народных міністраў

Рада БНР, атрымаўшы свае паўнамоцтвы ад Беларускага Народу на Усебеларускім З'ездзе, у граматах ад 9 і 25 марца 1918 году апавесціла, што ўся ўласць на Беларускай зямлі пераходзіць у рукі народу. Зямля, лясы і прыроднае багацце краю былі аб'яўлены народным менем. У след за гэтым Рада прыступіла да будавання незалежнай Беларускай Дзяржавы на аснове, устаноўленых Устаўнай граматай з 25 марца г.г. Нямецкая окупацыя прыпыніла гэту работу і зрабіла немагчымым перадачу ўласці ў рукі народу і развязку зямельнага пытання на справядлівых асновах. Цяпер, калі народ Нямецкі завёў новы лад на сваёй зямлі, і окупацыйныя войскі пакідаюць наш край, – настаў

мамэнт, каб Народ Беларускі соткі гадоў пакутаваўшы у чужацкай няволі, стаўся поўным гаспадаром на сваёй вольнай і незалежнай зямлі. Няхай усе грамадзяне Беларусі гуртуюцца навакол Рады Беларускай Народнай Рэспублікі і Беларускага Ураду і твораць на ўсёй Беларусі свае валасныя, паятовыя і мястovyя Беларускія Рады, каб арганізаваны народ запраўды мог узяць у свае рукі ўласць о сваёй старонцы. Беларускі Урад будзе рупліцца перш за ўсё аб тое, каб чым хутчэй наш народ сам завёў на сваёй зямлі праўдзівую волю для усіх яе грамадзян.

Рада Народных Міністраў БНР Менск, 29 лістапада 1918 г.

Крыніца: Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 325, воп. 1, с. 15, стар. 47 (правапіс захаваны)

Часовы статут аб губернскіх камісарах БНР

§ 1. Ва ўсіх губерні Беларусі назначаюцца прадстаўнікі Рады Народных Міністраў Б. Н. Р. – Губернскія Камісары.

[....]

§ 5 Будучы прадстаўнікам законнай поўнамоцнай Беларускай Дзяржаўнай улады Губернскія Камісары, абавязваюцца прысягай па прыказу Рады Народных Міністраў, а ў экстрэнных варунках і без гэтага прыказу прыняць на сябе вярхоўную фактычную ўладу у губерні і выдаць аб гэтым прыказ ад імя Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі.

Крыніца: *Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі. Фонд N 582 Дзяржаўнага архіва Літвы («Рада Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі») / Беларускі інстытут навукі і мастацтва, Таварыства Беларускага пісьменства «Наша ніва». Укладальнік Сяргей Шупа (укладанне, падрыхтоўка тэксту, каментары, пераклад). Вільня – Нью-Ёрк – Мінск – Прага, 1998.*

ПАСТАНОВА Народнага Сакратарыяту Беларускай Народнай Рэспублікі

Ад 27 сакавіка 1918 року № 134

УРАДОВА

У выпунення актаў Спонуячага Камітэту Рады Усебеларускага З'езду ад 9-га сакавіка 1918 року аб апавешенні Беларускай Народнай Рэспублікі і Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ад 25 сакавіка 1918 року аб апавешенні незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі, народныя сакратарыят апавешае ўсе без вынятку Урадовыя установы краю, што з 9-га сакавіка гэтага року яны зьяўляюцца Устаноўвама Беларускай Народнай Рэспублікі і толькі яе іменем павінны выяўляць сваю працу.

Часовы Старшыня Сакратарыята Б. Н. Р. Язэп Варонка Сакрэтар Справядлівасці Е. Бялевіч Загачык Справаў Сакратарыяту Л. Заяц-Зайцаў М. Мінск Беларускі

Крыніца: *Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі. Фонд N 582 Дзяржаўнага архіва Літвы («Рада Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі») / Беларускі інстытут навукі і мастацтва, Таварыства Беларускага пісьменства «Наша ніва». Укладальнік Сяргей Шупа (укладанне, падрыхтоўка тэксту, каментары, пераклад). Вільня – Нью-Ёрк – Мінск – Прага, 1998.*

новасформаванага польскага корпуса па вопросу о задачах, которыми онъ преследуетъ и, во всякомъ случае, отъдать распоряженіе о томъ, чтобы ни в коемъ случае не было допущено отправка его въ пределы Б. Н. Р.

Крыніца: *Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі. Фонд N 582 Дзяржаўнага архіва Літвы («Рада Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі») / Беларускі інстытут навукі і мастацтва, Таварыства Беларускага пісьменства «Наша ніва». Укладальнік Сяргей Шупа (укладанне, падрыхтоўка тэксту, каментары, пераклад). Вільня – Нью-Ёрк – Мінск – Прага, 1998.*

(З тэхнічных прычын пад час падрыхтоўкі тэксту да друку ў газеце літара б замяненая на е)

Тэксты радыёграмаў Дэлегатыі Нацыянальнага Сакратарыяту БНР у справе замежных перамоваў (Кіеў), дасланых 18 красавіка 1918 г.

Телеграмма на радіо-Телеграфу

По порученію Рады Беларускай Народнай Рэспублікі настоящимъ доводится до сведения народовъ и правительствъ Европы о нижеследующемъ:

9 Марта нов. ст. 1918 г. вь г. Минске-Белорусскомъ Исполнительный Комитетъ I Всебелорускаго Съезда, выполняя волю Съезда, выраженную въ постановленияхъ его отъ 30 – 31 Декабря 1917 г. конституировалъ Белорусскую Народную Рэспубліку.

Пользуясь правомъ, представленнымъ ему Всебелорусскимъ Съездомъ, Исполнительный Комитетъ его, пополненный представителями национальныхъ меньшинствъ края, въ одномъ изъ последующихъ своихъ заседаній включилъ въ свой составъ представителей земскихъ и городскихъ самоуправленийъ Белоруссіи и после этого былъ переименованъ въ Раду Беларускай Народной Рэспублікі, каковая отныне впрёд до Учр. (едейтельнаго) Соб. (ранія) Бел. (арусі) несётъ ответственность за судьбу народа, принимаемая во внимание необходимость защиты державныхъ правъ белорусскаго народа, его государственнаго будучаго и сохранения въ целостіи его территории, разделенной ныне на три части старыми окопами и новой окупаціонной лініей германскихъ войскъ. Рада Беларускай Народной Рэспублікі въ заседаніи своемъ отъ 24 Марта 1918 г. съ участіемъ представителей Беларускай Рады въ Вильне, объединяющей белорусскій народъ за кордономъ, выдала Уставную Грамоту къ народамъ Белоруссіи о державной независимости Беларускай Народной Рэспублікі.

Въ согласіи съ означеннымъ актомъ и порученію Рады Б. Н. Р. мы, делегация ея по деламъ внешнихъ переговоровъ одновременно съ настоящимъ

известіемъ, заявляемъ, что белорусскій народъ не признаетъ для себя обязательнаго мирнаго договора, заключеннаго Петроградскимъ Правительствомъ Народныхъ Комиссаровъ и Германіей въ г. Брестъ-Литовске 3 Марта 1918 г. Этотъ договоръ насилуетъ волю белорусскаго народа, разделяетъ землю его на части, подписанъ правительствомъ для него чуждымъ и безъ участія его представителей. Белорусскій народъ можетъ быть раздавленъ и покоренъ насиліемъ, онъ можетъ умереть какъ национальная сила, но добровольно не признаетъ для себя условий брестскаго договора онъ не можетъ. Полночное Правительство Беларускай Народной Рэспублікі въ ближайшее время вступитъ въ переговоры съ правительствомъ соседнихъ народовъ относительно своихъ границъ и взаимныхъ условий жизни.

Рада и Народный Секретаріатъ Б. Н. Р. глубоко верятъ, что переговоры эти приведутъ къ тому, что какъ белорусскій народъ, такъ и все соседнія съ ним народы устроятъ свою судьбу не на насиліи и угрозе штыковъ, а на началахъ священнаго права самоопределенія и взаимнаго уваженія другъ къ другу.

Г. Народному Министру Иностранныхъ Делъ У. Н. Р.

По порученію Рады Б. Н. Р. имеемъ честь довести до Вашего сведения, что невъясненность точной пограничной лініи между Украинской и Беларускай Народными Рэспублікамі порождаетъ на местахъ много недоразумений какъ въ отношеніи функционирования и государственныхъ и общественныхъ учрежденийъ между собою, такъ и въ обыденной жизни населенія. Въ виду этого и въ целяхъ скорейшаго установленія нормальной жизни въ пограничныхъ местностяхъ, просимъ назначить комиссію отъ ввереннаго Вамъ министерства совместно съ кото-

рой Делегация по деламъ внешнихъ переговоровъ Б. Н. Р. могла бы съ точнось установить и закрепить въ особомъ договоре государственныя границы обеихъ Рэспублікъ.

Г. Народному Министру Иностранныхъ Делъ У. Н. Р.

Въ нашемъ распоряженіи имеются сведения, что на территории Украинской Народной Рэспублікі сформированъ корпусъ польскихъ войскъ въ количестве до 15.000 чел. Не считая себя въ правѣ интересоваться вопросомъ о томъ, какія задачи преследуетъ это формирование, мы не можемъ не обратить Вашего вниманія на тотъ фактъ, что весьма вероятно отправка означеннаго польскаго корпуса въ пределы Беларускай Народной Рэспублікі, а именно въ Белорусскій уездъ Могилевской губерніи. Отправка темъ более вероятна, что въ пределахъ Могилевской губерніи въ настоящее время расположенъ 1-ый корпусъ польскихъ войскъ подъ командой ген. Довборъ-Мусницкаго. Въ виду того, что это пребываніе является тягостнымъ для населенія края и принимаю во вниманіе, что пребываніе польскихъ войскъ въ пределахъ Б. Н. Р. является следствиемъ случайныхъ обстоятельствъ и въ настоящее время ничемъ не можетъ быть оправдано, наше правительство предпринимаетъ шаги къ тому, чтобы возможно въ скорейшій срокъ означенныя части были изъ пределовъ Белоруссіи, уведены въ Польшу или расформированы. Прежде чѣмъ разрешится вопросъ о пребываніи 1-го корпуса, отправка новыхъ польскихъ формирований изъ территории Укр. Н. Р. въ Белоруссію представляется нашему народу Актомъ недружелюбія и оскорбленія его национальнаго достоинства. Въ виду этого, мы имеемъ честь заявить Вамъ, Г. Министръ Иностранныхъ Делъ У. Н. Р. свою просьбу войти въ сношеніе съ команднымъ составомъ

«Вэсна» і кветнік гарадчанак

Нельга ўявіць краявіды Давыд-Гарадка без Гарыні і без агародаў, уславных рознакаляровым дываном дэкаратыўных кветак. А яшчэ Гарадок вылучаецца неардыннарным заняткам жыхароў – гэта продаж насення кветак і агародніны, які тут завецца «вэсна».

Так гістарычна складалася, што гараджане спрадвеку карміліся саматужнымі промысламі, у тым ліку і вырошчваннем насення, бо ў невялікім палескім гарадку амаль не было прамысловасці. Асабліва востра паўстала пытанне занятасці насельніцтва пасля таго, як у 1961 годзе горад страціў статус раённага цэнтра. Працы не стала, а жыцц трэба. Тады і распачаўся масавы занятак, промысел – вырошчванне насення на продаж. Была зямелька каля хаты, былі працавітыя рукі і гандлёвая жылка, а галоўнае – дзеці, якіх трэба было падняць на ногі.

Шматвяковы занятак гандлярствам узбагаціў мясцовую лексіку лакальнымі выразамі: «*Лычко товар продася*», «*Лычко товар красіць*», давид-гарадоцкія мастакі прыдумалі рэкламныя дошчачкі-этыкеткі (цікеткі) з малюнкамі раслін і іх назвамі. Гэты самабытны жывапіс, народжаны жыццёвым клопатам, не мае аналагаў.

І нават у шасцідзясятых гады на мясцовай глебе падрастала таленавітае пакаленне гарадчукоў. З цягам часу турботы і клопаты бацькоў пра хлеб надзены знайшлі свой адбітак у творчасці маладых аўтараў, а самі назвы іх ранніх твораў глыбока сімвалічныя. Вобразна кажучы, густа ўзышло «Насенне» прызіка Уладзіміра Глушакова і яркімі краскамі завітнела шматгранная творчасць Георгія Марчука – аўтара рамана «Кветкі правінцы». Ад краявідаў родных мясцінаў, дзе

чыкаў і кветнікаў, якія дглядаюць і песцяць руплівыя гарадчанкі. І не толькі дглядаюць, але і даюць раслінам мясцовыя назвы. Гэтыя назвы паэт акрэсліў трапным словазлуччнем – дыялектны кветнік.

юнь – на зямлю пльонь». Не паспеюць засеяць грады, як пачыналася праполка. А тут ужо не драмі – пільнуй тое, з чаго хлеб ясі. Неабходна і зямельку падварушыць, паліць і падкарміць расліны, паставіць тычкі на высадкі і падвязаць іх.

Як толькі сыходзіў снег і сонейка прагравала зямельку, гарадчанкі пачыналі ўвіхацца на агародах, іх штодзённая праца, акрамя нядзелі ды святаў, доўжылася аж да замаразкаў. Перш-наперш уладжвалі кветнікі перад хатай: падрыхлівалі глебу, папраўлялі межы, а там-сям, дзе за зіму падмерзлі расліны, саджалі новую расаду. Неўзабаве раскрывала пупышкі прымула-першацвет, завітталі ружаватыя стакроткі і жоўты алісум, цікаўнымі вочкамі паглядалі навокал браткі, цягнуліся да сонейка нарцысы і цюльпаны, праклёваліся блакітным колерам незабудкі.

Паступова ўскопваліся грады, садзіліся высадкі буракоў і морквы, сеялася насенне

У канцы чэрвеня вярталіся дамоў стомленыя і схуднелыя, з загарэлымі і абветранымі тварамі, *вэсненкі*. Так называюць тых, хто ездзіць гандляваць насеннем. У першы дзень прыезду яны – і гэта амаль закон – паважна ходзяць па агародах, глядзяць гаспадарскім вокам, як убіраюцца ў рост расліны, ці не падтачылі карэнныя часткі (мядзведкі), ці не шкодзіць пацукі. Адначыкаваць няма калі: хоць і прывезлі капейчыну ў хату, ды, як кажучы гарадчукі, «*гору нагрэбці вазжко, а розграбі ея лёгко*». З заробленых грошай трэба было пракарміцца, вучыць дзяцей студэнтаў, купіць адзежыну і абутак, дровы на зіму, дошкі на плот і фарбу на хату, ды мала яшчэ якія выпадуць затраты.

А лета ўбіраецца ў сілу. Цвітуць-выспяваюць валожка і ворлік, рамонкі і гваздзікі, наготкі і настурцыя, эшольцыя і партулак, вышэй плоту ўзнялася чырвоная мальва, цягне ўгару свае доўгія сцябліны наперстаўка, уліваетца ў вочы блакітны ісоп, красуецца недачэпа-бальзаміна... А гаспадыні, падперазаўшыся фартухом, увіхаюцца каля іх, збіраюць паспялыя зернічкі-насенне. Потым яго прасушвалі, церабілі-чысцілі, білі праікам на таку, прасейвалі ў рэшатах і сітах. Пры гэтым трычатыры разы за лета палолі агарод і амаль штовечар палівалі грады. Работы хапала для ўсёй сям'і. Гэтая штодзённая бясконца праца не паддавалася ўліку, бо, куды ні кінеш вокам, паўсоль патрэбна было прыкласці рукі і сілу.

Таццяна СТАХЕЙКА, г. Мінск

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Старонкі колішніх гастроляў

Мая мама ўспамінала, як у 1920-я гады ў Слуцк прыехаў вандруны тэатр. Чуткі пра яго хутка абляцелі моладзь, і ў клубе чыгуначнікаў сабраліся аматары тэатральнага мастацтва. Мэта прыезджых было не толькі паказаць спектакль, але і прыцягнуць да ўдзелу ў ім мясцовыя таленты. Так, агульнымі намаганнямі, з аншлагам прадставілі глядачам пастаноўку, у якой удзельнічалі і прафесійныя, і самадзейныя акцёры. Прыезд артыстаў даў штуршок да развіцця мастацкай самадзейнасці ў горадзе. Драмы і оперы паступова стаў аматарскім тэатрам, а потым – і народным імя Уладзіслава Галубка.

Тэатральныя і канцэртныя відовішчы з дзяцінства ўвайшлі ў мае жыццё, сталі адметнай рысай выхавання. Вось я, маленькая, гляджу ў Доме культуры цудоўную казку: у размаляваны бутфарфорскі церамак следам за Мышкай прасяджа іншыя жыхары лесу ў прыгожым адзенні. Усе яны хочуць дружна жыць нават у цеснай хатцы. Потым пачынаецца «Майдадыр» Карнея Чукоўскага, і на сцэну выходзіць вялізны Умывальнік, а брудны хлопчык хоча ад яго ўцячы. Тут жа школьнік і школьніца чытаюць вершы пра чысціню... Такое незабытае свята прывёз да нас Маскоўскі дзяржаўны тэатр ліліпутаў. Іхаб дзеці, якія пабачылі гэтае прадстаўленне, змаглі б даражніцы ці абражаць такіх людзей? Вельмі папулярнымі тады былі лялечныя тэатры, яны таксама прыежджалі ў Слуцк. А аднойчы пад час урока нехта пастукаў у дзверы нашага класа. «Калі ласка!», – адказала настаўніца. І да нас зайшоў круглатвары і румыны мужчына, ён запрасіў на спектакль, які прывезлі акцёры з Ленінграда. Якая гэта была шчаслівая нечаканасць! Пасля заняткаў мы глядзелі ў гарадской зале цудоўную казку Ханса Крысыяна Андэрсена.

Нямала афішаў змянілася на тумбах Слуцка за мае школьныя гады. Да нас прыежджалі народная артыстка СССР Клаўдзія Шульжэнка, заслужаная артыстка РСФСР Мая Крысталінская, вакальная-інструментальны ансамбль «Арэра» Грузінскай дзяржаўнай філармоніі ды іншыя. У розны час горад наведалі дыктар Усеаюзнага радыё, народны ўлюбёнец Юры Левітан, маскоўскі ілюзіяніст Кію, ансамбль песні і танца з Грузіі, балет з Алматы, украінскія акцёры з камедыяй «Шальменька-дзяншчык», музычны тэатр з Бабруйска з «Цыганскім баронам», артысты Белдзяржфілармоніі, оперы, цырка і шмат хто яшчэ. Памятаю, для ўдзельнікаў адной канферэнцыі прывезлі нават оперу «Царская нявеста».

З такім багатым культурным жыццём случане не адчувалі, што жывуць у райцэнтры, а не ў вялікім горадзе. На тэатральныя і канцэртныя вечарыны ішлі як на свята: мужчыны – у строгах касцюмах і пры гальштучках, жанчыны – у лепшых сукенках, з прычоскамі. Нават зімой прыгажуні ўваходзілі ў глядзельную залу ў туплях, пераабуўшыся ў гардэробе (дарэчы, такая традыцыя існавала ва ўсёй краіне). Так, культура са сцэны накладала адбітак на культуру глядачоў. Дамоў усе вярталіся ў добрым настроі, з новымі ўражаннямі. Адначасова ў горадзе мацнела разнастайная мастацкая самадзейнасць – гэта асобная старонка мясцовага краязнаўства.

У Слуцку адбываліся і сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі. Аднойчы пасля такога мерапрыемства да маіх бацькоў завітаў Міхась Скрыпка. Я ўважліва слухала кожнае слова былога настаўніка, вядомага ў той час паэта. А калі стала дарослай, чытала ў прэсе і кнігах яго гумар і вострую сатыру. Гэтыя творы актуальныя і сёння.

Жаданым гоцеям у горадзе быў Маскоўскі перасоўны запарк, ён не раз прыежджаў да нас. Паглядзець на афрыканскую жырэфу, азіяцкага вярблюда, індыйскага слана, экзатычных пеліканаў, паўлінаў, папугаў і іншых прадстаўнікоў жывёльнага свету прыежджалі ў Слуцк і вяскоўцы.

У савецкі час горад пабачыў шмат розных гастроляў. Паездкі па вялікіх і малых населеных пунктах Саюза былі неад'емнай часткай працы артыстаў. Цяпер з удзячнасцю ўспамінаюцца тыя зоркі і зорачкі, якія за сотні кіламетраў ехалі да нас, каб несіць святло мастацтва. Вялікай павагі варта і людзі, якія клапаціліся пра такія сустрэчы, хаця іх імёнаў мы і не ведалі.

Святлана РУСАКОВІЧ, г. Мінск

«шольсія шафранна ззяе», дзе «цвіла мядовая меліса і сальвія ў Гарынь цякла...», чарнае сваё натхненне паэт Леанід Дранько-Майсюк. Яго паэзія ўвабрала ў сябе шматколорную палітру фарбаў навакольных агародаў, агарод-

гародніны і кветак, прычым засяваўся кожны кавалачак зямлі, бо «*грэх, каб зямелька пуставала*», прыгаворвалі старыя людзі.

Пасяўная заканчвалася ў маі. Нездарма ж тут бытуе прымаўка: «*Май – то сажай, а*

Свір і свіране, адкуль вы?

(Заканчэнне.
Пачатак у № 15)

Такім чынам, вынікі археалагічных раскопак сведчаць пра тое, што ў Свіры спраўды меліся старадаўнія ўмацаванні – гэта, паводле Я. Львова, адпавядае авестыйскаму «вару». Але давайце паглядзім, ці ёсць у гэтым рэгіёне назвы паселішчаў з такой асновай-коранем. Аказваецца, ёсць! І многа: Варанец, Варанды, Варашылкі, Варчышкі, Варагі (Мядзельскі раён), Вараноўка, Вараноўшчына, Варапаева, Варкацішкі, Вароны (Пастаўскі раён), Варапаншчына, Варнэлі, Варнішкі (3 назвы), Вары,

П. Шафарыкам, які пісаў: «Zuigeani, Свиране, жили в окрестностях озера, называемого и теперь Свирь, в губ. Виленской, уезде Свеицянском, где находится и селение Свираны, Свираны, в котором скрывается древнее имя этой ветви». Да гэтага можна дадаць яшчэ некалькі назваў паселішчаў, якія прама адлюстроўваюць племянное імя: Свіршчане, Свіракі, Свірбы, Свіркасы.

Звернем увагу на амаль поўнае сугучча асноваў гэтых назваў са словам «свіран». Ці ёсць тут якія паралелі, або гэта выпадковае супадзенне? Аказваецца, сувязі ёсць, і

.....
Значэнне свірна падкрэслівалася і наступнай асаблівасцю яго канструкцыі: з бяровенняў складаліся не толькі сцены, але і дах, а падлога клалася з гарбылёў
.....

дынак як іншыя будынкі на сядзібе. Але гэта цяперашнім часам, калі галоўная пабудова – хата. А раней гэтую ролю на сядзібе выконваў якраз свіран. Менавіта ад яго залежаў дабрабыт сям'і, менавіта там захоўвалася ўсё самае каштоўнае.

У Міколы Гусоўскага ў «Песні пра зубра» знаходзім цікавыя радкі, якія пацвярджаюць гэтую думку: «Нашы ласы – гэта наша скарбонка і свіран, // Наша камора жывіцы, і дзёгцю, і ягад, // Мёду і воску, куніцы і рознай дзічыны...».

Але не толькі сваёй важнай роляй вылучаецца свіран сярод сядзібных пабудоваў – ён мае вельмі адметныя асаблівасці сваёй канструкцыі. Звычайна гэта быў чатырохкутны будынак без вокнаў, з невялікімі дзвярыма і з моцнымі запорамі, прычым усе бяровенні падганяліся адно да аднаго настолькі шчыльна, што не заставалася ані маленькай шчыліні. І зразумела чаму – бо тут захоўвалася дабро. Гэта быў своеасаблівы «сюварь» – «святшчэнны вар», крэпасць, у якой зберагалася будучыня сям'і, роду. Значэнне гэтай пабудовы падкрэслівалася і наступнай асаблівасцю яе канструкцыі: з бяровенняў складаліся не толькі сцены, але і дах, а падлога клалася з гарбылёў, якія грунтоўна абмазваліся глінай. Цікавым спосабам правяралася шчыльнасць свірна: у складзены чатырохкутны зруб налівалі вады, выяўлялі хібы, даводзілі да ладу, прасушвалі і толькі потым выразалі дзверы.

Размяшчаўся гэты будынак асобна ад іншых пабудоваў двара, каб не згарэў у выпадку пажару, і абавязкова навідавоку з хаты, каб можна было ўбачыць злодзеяў, калі тыя пасквапяцца на дабро.

Калі сыходзіць з таго, што «свір» усё ж утварылася ад «Сювар» («išvar»), дзе «вар» – гэта ўмаца-

вельмі глыбокія! Што такое свіран? Тлумачальны слоўнік беларускай мовы падае наступную інфармацыю:

.....
Кожная сядзіба нагадвае невялікую ўмацаваную крэпасць, бо хата, клеці і хлявы ўтвараюць замкнёны чатырохкутнік. Прамежкі паміж пабудовамі закрываюцца глухім плотам з бяровёнаў, а патрапіць у двор можна толькі праз веснічкі ў браме
.....

«Свіран – халодны будынак, прызначаны для захоўвання збожжа, мукі і іншых прадуктаў, а таксама рэчаў і пад.». Нічога адметнага, бу-

На фота аўтара вяночны двор у в. Варашылкі

Варонішкі, Варонка (Браслаўскі раён), Варгінняй, Варджюкеміс, Варнішце (3 назвы ў Літве). Зразумела, што ў гэтых назвах могуць быць і ёсць выпадковыя гукавыя спалучэнні, якія не звязаныя з санскрыцкім «вар», аднак... Звернем увагу на невялікую вёску Варашылкі, якая знаходзіцца за 4 км на паўночны ўсход ад г.п. Свір. Яе адметнасцю з'яўляецца класічная вяночная забудова: кожная сядзіба нагадвае невялікую ўмацаваную крэпасць, бо хата, клеці і хлявы ўтвараюць замкнёны чатырохкутнік. Прамежкі паміж пабудовамі закрываюцца глухім плотам з бяровёнаў, а патрапіць у двор можна толькі праз веснічкі ў браме. У экспазіцыйным сектары «Паазер'е» Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту каля Мінска прадстаўлены адрэстаўраваны сядзібны двор з вёскі Варашылкі. Верагодна, гэта і ёсць той санскрыцкі «вар» – тып забудовы, які дайшоў да нас у змененай форме ад старажытных арыяцаў.

Звернем увагу на тое, што і ў Еўропе, і ў Азіі існуе шмат назваў, якія ўтрымліваюць топааснову «вар».

Значная канцэнтрацыя аднакарэнных тапонімаў на невялікай плошчы можа сведчыць аб пражыванні тут народа (этнасу), які чымсьці адрозніваўся ад суседзяў. На наш погляд, менавіта на гэтай тэрыторыі знаходзіўся асноўны арэал рассялення племені свіранаў. Зрэшты, гэтая думка была выказаная яшчэ ў сярэдзіне XIX ст.

Возера Свір (фота да 1939 г.)

ванае месца, паселішча, то хацелася б вызначыцца і са значэннем тапафарматы «сю-», «су-», «св-», «шв-». Паспрабуем пашукаць словы і тапонімы з такім спалучэннем гукаў. І вось што мы маем: свет, светлы, святая, свята, светац, святыня, святцілішча, святшчэнны, свядомасць, свабода, сваволле, свастыка, сват, сваяк, сведка, свежы, свечка, світка, свой, свіран,

сварка. Як бачым, абсалютная большасць словаў заключае ў сабе станочны, узвышаны сэнс. Гэта або характарыстыка вакольнага асяроддзя (свет, свабода, сваволле), або праявы белага колеру, чысціні (светлы, світка, свежы), або ўзровень блізкага сваяцтва (сват, свой, сваяк), або рэлігійна-ўрачыстыя асаблівасці (святая, святар, святая, святцілішча, святшчэнны, светац, свядомасць, святыня). Асабліва звернем увагу на знаходжанні ў гэтым шэразе свечкі – сімвала агню, і свастыкі – сімвала сонца. Прыгадайма, што ў беларускай мове «в» даволі часта пераходзіць у «л». Яскравы прыклад – слова «свабода». Раней у вёсках часта можна было пачуць «слабода», «слабада», «слабодны», што пацвярджаецца вялікай колькасцю паселішчаў з назвамі Слабада і Слабодка. З гэтага вынікае, што да вызначанага шэрагу словаў можна дадаць сланечнік – расліну, што сімвалізуе сонца, ды і само сонца, якое раней ужывалася і ў формах «слонка», «слонейка», «соўнейка». Вось прыклады з народных песняў:

*Ў чыстым полі явор рос,
Там чорт малыцаў
за хахол трос.*

*Ніхай трасець, калоціць,
У іх праўды даходзіць.*

*У малычкаў праўдачка,
Як узімку соўнійка.*

Або:

*На жоўтам пяску,
у новам дамку,
у новам дамку чатыры вакны.
Первае вакно –*

*на ўсход соўнійка,
Другое вакно –
на пайдзён сонца,*

*Трэцяе вакно –
на захад сонца,
Чацвёртае вакно –
сілязню ўляець...*

Усе прыведзеныя факты і разгледжаныя паралелі ў пабудове сугучных словаў і тапонімаў даюць падставы выказаць меркаванне, што назва паселішча «Свір» утварылася не ад наймення возера, а ад умацаванага паселішча, якое яна і характарызуе: «сюварь» – «святшчэнны вар». І гэтыя «вары» – вялікія і малыя крэпасці – былі паўсюль, дзе пасяляліся старажытныя ары. У нашым рэгіёне на мяжы Беларусі і Літвы адно з адгалінаванняў арыўскіх плямёнаў атрымала назву «свіране» – «тыя, што жывуць у святшчэнных варах». А як і калі яны прыйшлі і аселі на тутэйшых землях – гэта цікавая тема далейшых росшукаў, пад час якіх нас чакаюць незвычайныя адкрыцці.

Ігар
ПРАКАПОВІЧ,
г. Паставы

Фатограф са Слоніма

Сярод тых, хто пакінуў неацэнную беларускую фатаграфічную спадчыну першай паловы XX ст., быў фатограф Юзаф Шыманчык (1909 – 2003). Нарадзіўся ён у Косаве. У 14 гадоў хлопчык выпадкова пазнаёміўся з фотаапаратам. Захапленне тэхнікай і фотамастацтвам змяніла яго жыццё. Пачынаў юнак як самавука. Але з часам набыў прафесійнае майстэрства і заснаваў сваё фотаатэль: спачатку ў родным Косаве, пад час Другой сусветнай вайны – у Слоніме, а пасля 1945 г. – у Кутне (Польшча).

Захоплены ідэяй Яна Булгака, які быў прыхільнікам фатаграфавання Бацькаўшчыны, Ю. Шыманчык з рэпартажёрскім запалам дакументаваў Беларусь: здымаў беларускае Палессе, азёры Белае і Спораўскае, Косава, вёску Пескі (цяпер у Вярозаўскім раёне), Слонім, Пінск, сялянаў, рабочых, сцэны побыту вясцоўцаў, іх цяжкую працу ды інш. Захавалася каля 400 этнаграфічных і дакументальных здымкаў з Палесся. 50 фотаздымкаў у Шыманчыка набыў у 1990-я гг. Вярозаўскі гісторыка-краязнаўчы музей. Фато-

граф падараваў музею і адзін са сваіх фотаальбомаў.

Пасля вайны Ю. Шыманчык некалькі разоў наведваў Беларусь. У 1999 г. ён прыязджаў сюды разам са здымачнай групай Варшаўскага тэлебачання. На Косаўшчыне, у Слоніме і ў іншых мясцінах, дзе да 1945 г. жыў Шыманчык, здымалі пра яго дакументальныя фільмы «Фатограф Палесся». Майстар фатаграфіі наведваў мясціны свайго маленства і юнацтва, ён нават змог сустрэцца з героямі сваіх фотаздымкаў, якія яшчэ жылі і нават памяталі, як Шыманчык

Ю. Шыманчык і А. Ласько ў Слоніме, канец 1930-х гг.

іх фатаграфаваньнем. Пазней гэты фільм музею ў Вярозе падаравала дачка Ю. Шыманчыка Ірэна Даманьска.

Дарэчы, І. Даманьска, якая цяпер жыве ў Лодзі, у 2012 г. у Варшаве ў галерэі «Вазоўна» наладзіла прысвечаную бальку выстаўку «Юзаф Шыманчык: паміж фатаграфіяй бытавой і «айчынай фатаграфіяй». Наведнікі выстаўкі і крытыкі ў польскай прэсе адзначалі, што аўтар здымкаў 1930-х гг. не толькі фіксаваў прыгажосць тых месцаў, дзе бываў, але паказваў таксама прозу жыцця, часта вельмі беднага.

У 1990-я гг. я перапісваўся з Ю. Шыманчыкам, ён жыў тады ў дачкі ў Лодзі. Сп. Шыманчык заўсёды быў рады маім пісьмам і выданням, якія я дасылаў. У знак падзякі ён кожны раз высылаў мне свае здымкі Слоніма 1942–1944 гг.

Здымкі ўнікальныя, рэдкія, якасныя, цікавыя. І яны менш вядомыя беларусам і палякам, чым цыкл здымкаў беларускага Палесся, хаця ані ў тэхнічным, ані ў мастацкім сэнсе ім не саступаюць. Шмат слоніміцкіх здымкаў Ю. Шыманчыка я публікаваў раней, але яшчэ далёка не ўсе.

Да вайны Ю. Шыманчык пазнаёміўся з Аленай Ласько, якая была родам таксама з Косава і працавала швачкай. Яны пажаніліся і на пачатку Другой сусветнай вайны пераехалі ў Слонім, жылі ў самым цэнтры горада ў старым двухпавярховым доме на другім паверсе з балконам. У цэнтры горада Юзаф меў фотамайстэрню. Яго не чапалі ні партызаны, ні немцы, ён займаўся толькі фотасправай. Фатаграфаваньнем да яго ў майстэрню ці прасіў сфатаграфаваньнем дома. Аднойчы ў горадзе адбыўся мітынг. Выйшла на балкон паслухаць выступоўцаў і А. Ласько, якая ўжо была цяжарная. Але здарылася бяда: балкон абваліўся, і жанчына загінула. Ю. Шыманчык моцна перажываў смерць каханай.

Старое дрэва каля касцёла Св. Андрэя ў Замосці

У ліпені 1944 г., калі немцы пакінулі Слонім, савенкія салдаты кінулі гранату ў фотамайстэрню Шыманчыка. Усё згарэла, выратаваць Юзафа ўдалося толькі некаторым здымкі і негатывы, што знаходзіліся ў падвале.

Пасля вайны Ю. Шыманчык паехаў жыць у Польшчу, дзе яшчэ сорак гадоў працаваў фатографам у гарадку Кутна. У 1985 г. выйшаў на пенсію і пераехаў у Лодзь.

Усё, што сфатаграфаваньнем пакінуў беларусам ды палякам Ю. Шыманчык у першай палове XX ст., яшчэ належным чынам не ацэнена этнографамі і гісторыкамі. Фотаздымкі нашага земляка ўжо набылі музеі і бібліятэкі Варшавы, Кракава, Беластока, Мінска, Вільні, Вярозы, Слоніма, Пінска, Пружанай і іншых гарадоў. Яго працы сёння выклікаюць жывую цікавасць ва ўсіх, хто вывучае гісторыю Бацькаўшчыны і хто неабябавы да яе.

Сяргей ЧЫРЬЫН

(Паводле гісторыка-краязнаўчага электроннага выдання «Слоніміцкі край», № 8/2017)

Скрыжаванне Замкавай і Агароднай вуліцаў, цяпер – Камсамольскай і Багушэвіча

А ў полі вярба

Уздоўж

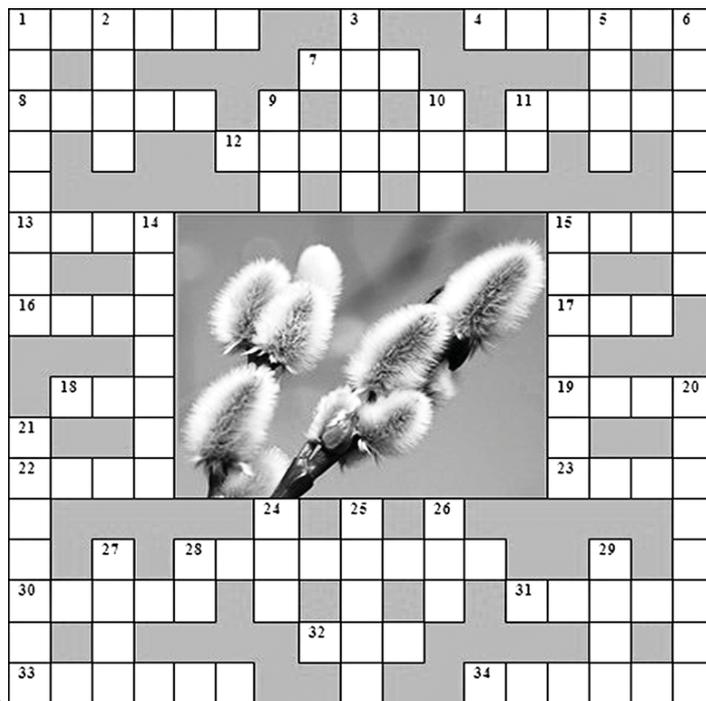
1. «Цяплінёй вясна дыхнула – // Засінені ...». З верша А. Бялёвіча «Вясёлка над полем». 4. Тое, што і сак. 7. Вялікае ліставое дрэва сямейства вязавых. 8. Адгалінаванне ад галоўнага рэчышча ракі. 11. «Супыніўся ... пад вярбой густой. // Цалаваў Алену Янка над вадой». З песні «Ручнікі» (сл. В. Вярбы, муз. М. Пятрэнькі). 12. Апошняя перад Вялікаднем нядзеля, з якою звязана асвячэнне ў храмах галінак вярбы. 13. Топленае свіное сала. 15. Майстар сваёй справы. 16. ... араць – не рукамі махаць (прык.). 17. Невялікі ліставы лес. 18. У старажытнагрэчаскай міфалогіі – багіня Зямлі. 19. Паўночны вецер. 22. Усходы азімых культур. 23. Дзіцяня авечкі. 28. Маленькі ястраб. 30. Тое, што застаецца ад згарэлай; некалі ... ад згарэлай асвечанай вярбы пасыпалі вакол калыскі нованародджанага дзіцяці. 31. За пераборы лапці ды ... (прык.). 32. Скрыпучая вярба ... вякі жыве (прык.). 33. Гавораць, што кураў дояць, а ... яйкі нясуць (прык.). 34. «Неба, неба, небасілі, // ... васількова-вая! // Пакацілася клубком // Сонейка вясновае». З верша Л. Полазавай «Вясна».

Упоперак

1. ... дуброўны. Травяністая расліна сямейства казьяльцовых, якая цвіце ў красавіку-маі. 2. Хвойнае дрэва. 3. «А ў

полі ...» // Пад вярбой вада». З беларускай народнай песні «А ў полі ...». 5. «Стаялі дзве вярбы старыя, // А навакола маладыя // Дзярэўцы пышна красавалі, // На ... вясёла пазіралі». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». 6. «Пад тым дубам ... стаяла». З беларускай народнай песні «Туман ярам». 9. «Хвароба ў ..., здароўе ў косці». Пажаданне, з якім сцябалі асвечанымі вярбачкамі адно аднаго ў Вербную нядзелю. 10. Імгненне. 11. Скарачанае абазначэнне метрычнай меры зямельнай плошчы. 14. Колькасць пупышак асвечанай вярбы, якія, паводле павер'я, трэба з'есці, каб збавіцца ад ліхаманкі і ад зубнога болю. 15. «Сонцам радасць свеціцца // І няма журбы, // Бо ... Вербніца – // Свята ў вярбы». З верша-песні У. Магзо «Вербніца». 20. Юная асоба жаночага полу; паводле старажытных уяўленняў, вярба – гэта ..., якая, каб уратавацца ад замужжа са старым, перакінулася ў дрэва. 21. Народная назва майскага ландыша. 24. Каманда сабакам на паляванні. 25. Фарба, колер. 26. У красавіку грымот – цёплы будзе ... (прык.). 27. Удача, поспех. 28. Карабельная шлюпка. 29. Ліхі дух, нячысцік. Лічылася, што да Вербнай нядзелі ... сядзяць на вярбе, а пасля асвячэння вярбы валяцца ў ваду.

Склад Леон ЦЕЛЕШ

Май

- 1 – **Кобрынскі ваенна-гістарычны музей імя А.В. Суворова** (Кобрын; 1948) – 70 гадоў з часу адкрыцця.
- 3 – **Папоў Георгій Лявонцьевіч** (1918 – 1995), пісьменнік, заслужаны работнік культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.
- 4 – **Дзяменцьева Людміла Сяргееўна** (1938), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.
- 4 – **Мікалай** (свецк. **Мацкевіч Мікалай Сцяпанавіч**; 1878, Барысаў – пасля 1937), іерэй, новапакутнік Мінскай епархіі Беларускай Праваслаўнай Царквы – 140 гадоў з дня нараджэння.
- 4 – **Нарбут Станіслаў Тэадоравіч** (1853, Воранаўскі р-н – 1926), беларускі ўрач, вучоны-медык, мецэнат – 165 гадоў з дня нараджэння.
- 5 – **Міхайлаў Фёдар Мікалаевіч** (1918 – 1973), акцёр тэатра, дзеяч самадзейнага мастацтва, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.
- 6 – **Бяссмертны Аркадзь Львовіч** (1893 – 1955), скрыпач, дырыжор, педагог, адзін з арганізатараў першай у Беларусі народнай кансерваторыі ў Віцебску, заслужаны артыст Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.
- 6 – **Юрась Свірка (Юры Мікалаевіч**; 1933, Докшыцкі р-н – 2004), беларускі паэт, перакладчык, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1993) – 85 гадоў з дня нараджэння.
- 7 – **Скірмунт Раман Мар'ян Аляксандравіч** (1868, Пінскі р-н – 1939), палітычны і грамадскі дзеяч – 150 гадоў з дня нараджэння.
- 8 – **Давыдзенка Ніна Сцяпанавна** (1933, Віцебск), беларуская артыстка балета, народная артыстка Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.
- 8 – **Казакоў Аляксандр Мікалаевіч** (1958, Жлобін), акцёр тэатра лялек, заслужаны артыст Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.
- 8 – **Некрашэвіч Сцяпан Міхайлавіч** (1883, Бабруйскі пав. – 1937), беларускі мовазнаўца і грамадскі дзеяч, ініцыятар стварэння і першы старшыня Інстытута беларускай культуры (цяпер – Нацыянальная акадэмія навук Беларусі), акадэмік, адзін з заснавальнікаў сучаснай беларускай мовы – 135 гадоў з дня нараджэння.
- 9 – **Касью Уладзімір Канстанцінавіч** (1938, Фаніпаль), фальклорыст, журналіст, заслужаны журналіст Беларусі, заслужаны работнік адукацыі Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

Наступны нумар

«Краязнаўчая газеты» выйдзе 11 мая.
Да сустрэчы, сябры!

Калекцыянерам, і не толькі

Юбілей беларускіх пагранічнікаў

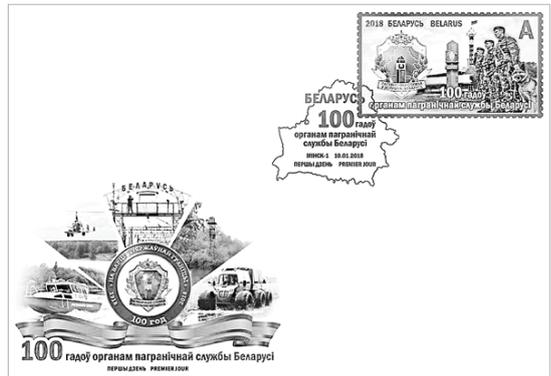
28 мая 2018 года ў Беларусі адзначаюць 100-годдзе пагранічнай службы. У гэты дзень 100 гадоў таму дэкрэтам Савета Народных Камісараў была заснаваная пагранічная ахова мяжы РСФСР. Гэтую дату беларускія пагранічнікі лічаць кропкай адліку сваёй гісторыі.

У пачатку года «Белпошта» выпусціла ў абарачэнне марку № 1238 «100 гадоў пагранічнай службы Беларусі». На ёй змешчаны эмблема Дзяржаўнага пагранічнага камітэта Рэспублікі Беларусь, выявы пагранічнікаў з сабакам і памежнага слупа. Дызайн маркі стварыла Таццяна Кузняцова, яе памер 52 x 29,6 мм. Надрукаваныя аркушамі па 6 марак, памер аркуша 127 x 113 мм. Марка вырабленая з выкарыстаннем тэхналогіі цяснення металізаванай фольгай залацістага колеру. Наклад маркі 72 тыс., надрукаваная ў Бабруйскай узбуйненай тыпаграфіі імя А.Ц. Непагодіна.

У дзень выхаду маркі ў абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска адбылося спецгазіне на канверце «Першы дзень» (дызайн канверта і спецштампепа стварыла Т. Кузняцова). Праект падрыхтаваны пры ўдзеле Дзяржапагранкамтэта Рэспублікі Беларусь.

На марцы – птушка года

Сёлетая грамадская арганізацыя «Ахова птушак Бацькаўшчыны» абрала птушкаю года чорнагаловага шчыгла.

Шчыгел (шчыгол) сустракаецца на ўсёй тэрыторыі Беларусі, гняздуецца на ўзлесках, аляях, у парках, скверах, садах і дачных пасёлках. Харчуецца пераважна насеннем, птушанятаў дарослыя птушкі выкармліваюць у асноўным насаркомі. Зімой шчыглы сустракаюцца на пустках, агародах і кветніках каля жылта, трымаюцца чародамі з 5 – 10 птушак, рэдка – з 30. У краінах развіваюцца на пары. Колькасць чорнагаловых шчыглоў у Беларусі стабільная і ацэньваецца ў 180 – 200 тысяч аў папу.

У сакавіку «Белпошта» выпусціла ў абарачэнне марку № 1248 «Чорнагаловы шчыгел» з серыі «Птушка года». Памер маркі 37 x 26 мм. У аркушы 7 марак і 1 купон (памер аркуша 103 x 129 мм). Наклад маркі 49 тыс., яна друкавалася ў Бабруйскай узбуйненай тыпаграфіі імя А.Ц. Непаго-

дзіна. Дызайн маркі распрацавала Марына Віткоўская, мастак Аляксандр Міцянін. Таксама да выпуску яны стварылі картку для картмасткі.

Марка падрыхтаваная пры ўдзеле ГА «Ахова птушак Бацькаўшчыны». Надрукаваная з эмблемай Сусветнай асацыяцыі прыродаахоўных арганізацый па абароне птушак «BirdLife International» і ГА «Ахова птушак Бацькаўшчыны».

У дзень выпуску паштовай маркі ў абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска адбылося спецгазіне на канверце «Першы дзень» (над ім працавалі А. Міцянін, М. Віткоўская).

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАРТЭСНЫЯ СПЕВЫ (ад *partes* галасы, мн. лік ад *part*, pars частка, удзел) – від харавых шматгалосых прафесійных царкоўных і свецкіх спеваў, заснаваны на акордава-гарманічным прынцыпе, гамафоннай мелодыі і падзеле хору на партыі (дыскант, альт, тэнар, бас).

Уходнеславянскія праваслаўныя партэсныя спеваў ў адрозненне ад каталіцкіх і ўніяцкіх (з удзелам органа і інш. музычных інструментаў) не мелі інструментальнага суправаджэння. На тэрыторыі Беларусі вядомыя з 2-й паловы XVI ст., у канцы XVI – XVII ст. пашырыліся на ўсёй тэрыторыі. У бібліятэках Аршанскага, Віцебскага, Крычаўскага, Магілёўскага, Мінскага, Мсціслаўскага, Навагрудскага, Нясвіжскага і Слуцкага брацтваў знойдзены рукапісы літургічных песнапенняў 1-й паловы

XVII ст. на 4, 5, 6, 8, 12 галасоў. Узоры 4-галосых твораў змешчаны ў беларускім Ірмалагіёне 1638 г. Стыль першых прафесійных гарманізацый быў цесна звязаны з народным песенным шматгалосем. Мелодыі часам пераймаліся са знаменнага распеву, кантаў, псалмоў. Запісвалі творы 5-лінейнай кіеўскай (квадратнай) натацыяй.

Тэксты для твораў партэсных спеваў браліся з літургіі, усяночнай і інш. царкоўных службаў; выкарыстоўваліся і свецкія тэксты. Першы помнік рускай кантавай культуры – «Псалтыр рыфмаворны» Сімяона Полацкага і кампазітара В. Цітова. Мелодыі «Псалтыра...» гарманізаваныя адпаведна беларускай традыцыі, у музычных адносінах цесна звязаны з беларускім знаменным распевам. Адным з цэнтраў распаўсюджвання партэсных спеваў на землях Беларусі быў Куцеінскі Богаяўленскі манастыр пад

Оршай (у сярэдзіне XVII ст. пераведзены ў Іверскі манастыр на Валдаі, пазней у Нова-Іерусалімска пад Масквой), які стаў на пэўны час цэнтрам развіцця новых плыняў у мастацтва – музыцы, паэзіі, жывапісе. Шмат беларускіх тэкставых і музычных (пеўчых) рукапісаў было вывезена ў Маскву (зберагаюцца ў Дзяржаўным гістарычным музеі ў Маскве і інш. архівах).

Навучаліся партэсным спевам у брацкіх школах. Кожнае беларускае брацтва мела хор, які ўдзельнічаў і ў паказах школьнага тэатра. Руская разнавіднасць партэснага спеву – радковыя спеваў (на 2, 3, 4 галасы), што падрыхтавалі глебу для новага шматгаласога стылю.

У Масковію партэсныя спева прынесены ў сярэдзіне XVII ст. выхадцамі з Беларусі і Украіны (вядомыя імёны беларускіх музыкантаў XVII ст. З. Гламазінскага, І. Дзякоўскага, І. Календы, І. Канюхоўскага, І. Коклі, Д. Рагачоўскага, дзяка Тызенгаўза). Беларускі спявак А. Беражанскі працаваў у Маскве ў 1652 г. У 1655 г. у маскоўскім Андрэўскім манастыры 28 беларускіх («літоўскіх») пеўчых выконвалі партэсныя творы.

Творы партэсных спеваў 2-й чвэрці XVIII ст. зазналі ўплыў заходнеўрапейскай, асабліва італьянскай, музыкі, напісаныя пераважна ў жанры духоўнага харавога канцэрта (на 6, 8, 12, 24 галасы). Найбольшага росквіту жанр харавога канцэрта дасягнуў у творчасці Д. Баргнянскага.

Партэсныя спева адыгралі вялікую ролю ў развіцці прафесійнага мастацтва, у фармаванні жанраў кантаты, гімна, панегірычнага і віктарыяльнага канта.

ПАРХОМ – беларускі майстар-злотнік XVIII ст. Жыў і працаваў у Давыд-Гарадку. У 1752 г. разам з Мікітам-злотнікам выканаў абклад абраза «Маці Боская Адзігітрыя» (падпісана майстрамі). Збераліся 3 абклады абразоў, выкананыя Пархомам (адзін падпісаны, 2 прыпісваюцца яму паводле стылістычных адзнакаў). Работы вызначаюцца арыгінальнай трактоўкай кветкавага арнамента (мноства лістоў, варыяцый букетаў з двух кветак на кароткіх перакрываюцца сцяблінках), дасканаласцю тэхнічных прыёмаў.